

Ревенок Наталія Миколаївна
художник-реставратор
відділу наукової реставрації пам'яток,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
enata_ishtar@ukr.net

Revenok Natalia
Artist-restorer,
Department of scientific restoration of monuments,
National Museum of Ukrainian History
(Kyiv, Ukraine)

ВАЗА ПОРЦЕЛЯНОВА З ПОРТРЕТОМ М. В. ХОМИЧЕВСЬКОГО (ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ)

PORCELAIN VASE WITH THE PORTRAIT OF M. V. KHOMYCHEVSKYI (RESEARCH AND RESTORATION)

Анотація

Публікація присвячена дослідженню та реставрації фарфорової вази з портретом Хомичевського М. В. середини 1950-х рр. із колекції Національного музею історії України. Пам'ятка раніше була реставрована. На підставі проведених досліджень було виявлено низку складних завдань щодо реставраційних втручань та історичних досліджень.

Відреставрована пам'ятка є важливим свідченням історії та культури українського літературознавства і мистецтвознавства, унікальним експонатом для подальших експозицій.

Ключові слова: порцеляна, дослідження, реставрація.

Summary

The publication is devoted to the research and restoration of the porcelain vase with the portrait of M. V. Khomychevskiy in the mid-1950's from the collection of the National Museum of Ukrainian History. The object has been restored before. Based on the previous researches, a number of challenging tasks were identified in restorative interventions and historical research.

The restored porcelain product is an important testimony of history and culture of Ukrainian literary criticism and art criticism, a unique example for the subsequent expositions of the museum.

Key words: porcelain, research, restoration.

Повернення до музейних експозицій значимих пам'яток тонкої кераміки є важливим чинником для нашої держави, адже реставраційна справа посідає одне з найперших місць у музейному просторі та поєднує комплекс знань і умінь, які забезпечують зберігання пам'яток історії та культури.

Сучасна наукова реставрація творів мистецтва одним із своїх завдань вважає дослідження та відновлення пам'яток у стані, найбільш наближеному до первинного, й надання їм експозиційного вигляду, що потребує застосування спеціальних методик із використанням сучасних реставраційних матеріалів.

Актуальність проблеми цього дослідження визначається необхідністю детального вивчення пам'ятки як свідка історичних подій, що пов'язані з особистістю, зображеною на ній.

Під час фондкових обстежень була виявлена бита кобальтова порцелянова чашка Довбишського порцелянового заводу з написом "С Новым 1959 годом Николаю Васильевичу Хомичевскому" (інв. № К-1 680) разом із порцеляною вазою на якій зображено портрет невідомого чоловіка (інв. № К-1 679), що перебувала у досить незадовільному стані та була передана до відділу наукової реставрації НМІУ. Ваза раніше була реставрована – склеєна з 9 фрагментів клеєм темно-коричневого кольору. По всій поверхні пам'ятки були клейові забруднення у місцях склеювань та на окремих фрагментах, по вінцю була втрата розміром 2,7×2,5 см.

За попередніми візуальними обстеженнями ваза тонкостінна, видовженої округлої форми, з трохі розширеним назовні вінчиком, виготовлена з порцеляни методом шлікерного литва, глазурована, декорована ручним розписом та відведенням позолотою.

Уся поверхня вази вкрита темною кобальтовою глазуру, внутрішня поверхня та частина вінця – білою. Краї вінця оздоблені відведенням та широкою золоту стрічкою навколо верхньої частини вази розміром 3,5 см. Ваза декорована симетрично розташованими стилізованими білими п'ятипелюстковими квітками на

темно-кобальтовому тлі, що обведені позолотою та оздоблені двома гілочками з листям і тонкими вусиками, виконаними золотом. Середина кожної квітки прикрашена невеликим кружечком лимонно-жовтого кольору. Центральна частина вази оздоблена медальйоном, обведеним золотою стрічкою, в якому розташований погрудний, виконаний умброю в техніці ретуші, портрет чоловіка у костюмі, білій сорочці з краваткою. У книзі надходжень пам'яток НМІУ ця річ зазначена як ваза з портретом М. В. Хомичевського.

За проведеними історичними дослідженнями було з'ясовано, що виконаний портрет дійсно належить Миколі Васильовичу Хомичевському (1897–1983) – видатному митцю, релігійному діячу, православному священику, поету, перекладачу, члену Союзу письменників Української РСР (1957), лауреату премії імені Максима Рильського за досягнення в галузі художнього перекладу (1979), заслуженому діячу польської культури (1977). За переклади творів Юліуша Словацького, Адама Міцкевича, Єжи Жулавського нагороджений Міністерством культури і мистецтва Польщі.

М. В. Хомичевський мав літературний псевдонім і відоміший як Б. Тен (псевдонім походить від давньогрецької назви Дніпра – Борисфен), але публікувався і під іншими псевдонімами. Він був автором класичних перекладів творів Гомера українською мовою та організатором громади УАПЦ в Житомирі.

Народився 09.12.1897 в с. Дермань (нині – Здолбунівський р-н Рівненської обл.), був шостою дитиною священика Василя Хомичевського і вчительки парафіяльної школи Віри Іваницької. З початком Першої світової війни сім'я переїхала до Житомира, де М. В. Хомичевський навчався у духовному училищі та духовній семінарії, закінчив Житомирський інститут народної освіти (нині – Житомирський державний університет), працював вчителем.

У 1921 р. був посвячений митрополитом єпископом неканонічної Української автокефальної православної церкви В. Липківським у сан священика. Завдяки його освітній і культурно-релігійній діяльності, на Житомирщині з'явилася низка парафій Української автокефальної православної церкви.

Із 1923 р. друкував вірші в часописі “Червоний шлях”. Згодом працював перекладачем з античних і нових мов.

У 1924–1926 рр. був настоятелем Софійського собору в Києві, з 1928 р. – настоятелем храму свв. Петра і Павла на Подолі (знищеного у 1935 р.). Був другим заступником голови президії Всеукраїнської православної церковної ради, автором багатьох композицій церковного співу.

Упродовж 1925–1928 рр. співпрацював у православному журналі “Церква і життя”, де публікував статті на релігійні теми і вірші (під псевдонімом А. Лепський). Входив до кола українських неокласиків – поетів і перекладачів (Микола Зеров, Максим Рильський та ін.).

Разом із іншими священиками і митрополитом Василем (Липківським) 14.11.1924 підписав заклик ВПЦР до єпископів, священиків та вірян, що засуджував розбрат у церквах, викликаний діяльністю інспірованої московськими властями Діяльної Церкви Христової Михайла Мороза – агента Державного політичного управління, який тривалий час очолював вищий церковний орган, був головою ВПЦР, а після відходу з УАПЦ видавав свою церкву за спадкоємицю УАПЦ.

07.08.1929 був заарештований і в 1930 р. засуджений на десять років ув'язнення у виправно-трудовах таборах. Термін відбував на Далекому Сході (у Владивостоці). Врятували М. Хомичевського на заслання співи, музика і знання іноземних мов. У концтаборі йому дозволили створити хор із ув'язнених. У вересні 1936 р. управлінням таборів Владивостока був достроково звільнений.

Вийшов із родиною до Підмосков'я, де працював інструктором художньої самодіяльності у м. Калінін, навчався у Московському музично-педагогічному інституті. У перші дні війни в 1941 р. був мобілізований до Червоної армії як військовий кореспондент та прикомандирований до батальйону зв'язку. На фронті потрапив в оточення, опинився в німецькому полоні – у таборі в Новгороді-Сіверському, з якого намагався втекти (за це його ледь не розстріляли), згодом був перевезений до табору у Німеччині.

У 1945 р., після звільнення, повернувся до Житомира, де працював завлітом Житомирського театру, керував аматорськими хорами. У 1951–1955 рр. викладав латинську мову в інституті іноземних мов, згодом – у Житомирському педінституті ім. І. Франка. Заснував хор “Льонок”, очолював обласне літературне об'єднання.

Перекладу “Іліади” і “Одіссеї” Б. Тен віддав 31 рік. Класик української літератури М. Бажан говорив, що цьому перекладу може позаздрити будь-яка найрозвиненіша література. Російські філологи вважають український переклад Гомера найдосконалішим у слов'янській літературі. “Іліада” Гомера – це 15 693 віршовані рядки. “Одіссея” – 12 110. Коли вийшла його “Іліада”, М. В. Хомичевський сказав: “Все, тут свої справи я завершив”. 13 березня 1983 р. він пішов з життя.

Отже, пам'ятки мистецтва минулих часів не лише мають художньо-естетичні якості, а також є продуктом певного культурно-історичного середовища. У процесі дослідження фарфоро-фаянсових виробів українських підприємств минулих століть проблема історії й етики їх реставрації стає все більш актуальною для музейного експонування.

У результаті проведеної реставрації декоративна ваза з портретом М. В. Хомичевського набула

експозиційного вигляду і може зайняти гідне місце в експозиції та каталогах музею.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. – Т. 10: Хмельницький Борис – Ящуржинський Георгій / Гол. ред. В. Кубійович; Ред. кол.: А. Жуковський, І. Кошелівець (літ. ред.), В. Маркусь, О. Оглоблин, А. Фіголь, Ю. Шевельов, С. Янів (секр.). Наукове товариство ім. Т. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк, 1984. – 488 с.
2. Зленко Г. Малознаний Борис Тен / Г. Зленко // Київська старовина. – 1993. – № 4. – С. 120–122.
3. Желєзняк І. М. Тен Борис / І. М. Желєзняк // Українська мова: енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови, вид-во “Українська енциклопедія”. – Вид. 2-ге, випр. і допов. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 681.
4. Маключенко В. І. Борис Тен – співець Волинського краю / В. І. Маключенко // Велика Волинь: Минуле і сучасне: Тези регіон. наук. конф. 14–16 листоп. 1991 р. / Рівн. обл. від-ня Укр. фонду культури, Рівн. краєзнав. т-во. – Рівне: [б. в.], 1991. – С. 89–91.
5. Савенко І. Український Гомер [Про укр. письменника, уродженця с. Дермань Здолбунів. р-ну Б. Тена (Хомичевського)] / І. Савенко // Київ. – 2000. – № 5–6. – С. 142–146.

REFERENCES

1. Entsyklopediia Ukrainoznavstva. Slovnykova chastyna. – T. 10: Khmelnytskyi Borys – Yashchurzhytskyi Heorhii / Hol. red. V. Kubiiiovych; Red. kol.: A. Zhukovskiyi, I. Koshelivets (lit. red.), V. Markus, O. Ohloblyn, A. Fihol, Yu. Shevelov, S. Yaniv (sekr.). Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka. – Paryzh; Niu-York, 1984. – 488 s.
2. Zlenko H. Maloznanyi Borys Ten / H. Zlenko // Kyivska starovyna. – 1993. – № 4. – S. 120–122.
3. Zheliezniak I. M. Ten Borys / I. M. Zheliezniak // Ukrainka mova: entsyklopediia / NAN Ukrainy, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni, In-t ukr. movy, vyd-vo “Ukrainska entsyklopediia”. – Vyd. 2-he, vypr. i dopov. – Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana, 2004. – S. 681.
4. Makliuchenko V. I. Borys Ten – spivets Volynskoho kraiu / V. I. Makliuchenko // Velyka Volyn: Mynule i suchasne: Tezy rehion. nauk. konf. 14–16 lystop. 1991 r. / Rivn. obl. vid-nia Ukr. fondu kultury, Rivn. kraiezn. t-vo. – Rivne: [b. v.], 1991. – S. 89–91.
5. Savenko I. Ukrainnyi Homer [Pro ukr. pysmennyka, urodzhentsia s. Derman Zdolbuniv. r-nu B. Tena (Khomychevskoho)] / I. Savenko // Kyiv. – 2000. – № 5–6. – S. 142–146.

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. До реставрації

Рис. 2. Під час реставрації

Рис. 3. Після реставрації

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3